

MPRA

Munich Personal RePEc Archive

Inner peripheries from a distance and a close

Abramuszkinova Pavlikova, Eva; Prudky, Libor; Smidova, Michaela and Kucerova, Eva
Charles University Prague

2009

Online at <http://mpra.ub.uni-muenchen.de/30624/>
MPRA Paper No. 30624, posted 02. May 2011 / 14:52

Vnitřní periferie s odstupem i zblízka¹

**Michaela Šmídová, Eva Kučerová,
Eva Abramuszkinová Pavlíková²**

Za jednu z mnoha dimenzí sociální soudržnosti je možné považovat sociálně-prostorovou organizaci společnosti.³ Velmi zjednodušeně řečeno, v rámci větší společenské jednotky, jakou je například stát, bývá uspořádání v prostoru nerovnoměrné a heterogenní. Některé části země jsou velmi dynamické, dobře se rozvíjejí, jsou atraktivní pro obyvatele, jiné ale poněkud zaostávají nebo stagnují a jsou v nich relativně omezené možnosti pro tamější usedlíky. Taková geograficko-sociálně znevýhodněná území nazýváme vnitřní periferie. Jsou to území, kde jeho obyvatelé mají ztíženou možnost participovat na obvyklých občanských aktivitách. Mohou být rovněž omezeni nedostatkem dobrých pracovních příležitostí, slabší dopravní obslužností dané lokality, (ne)dostupností lékařské péče, vzdělávacích institucí i sociálních služeb nebo málo rozvinutou technickou infrastrukturou atd. Výsledkem takového stavu může být sociální exkluze či marginalizace lidí žijících v daném prostoru. Z postavení vnitřní periferie také případně vyplývají problémy v souvislosti s oslabenou sociální soudržností, a to jak v rámci dané menší lokality, tak ve větším (státním) celku, míněno v podobě nesoudržnosti periferních území a ne-periferních území. Může tak docházet k rozvírání sociálních nůžek mezi centry a periferiemi a rozdíly se mohou stále zvýrazňovat. Ve vnitřních periferiích tak společně působí nevýhodná poloha (tj. geografické podmínky, relativně velká vzdálenost od centra) a s tím zhoršené sociální podmínky (jak na úrovni technické infrastruktury tak z hlediska spoluzití lidí).

Právě výzkumem vnitřních periferií jsme se zabývaly v rámci projektu *Sociální a kulturní soudržnost v diferencované společnosti 2004–2008*.⁴

¹ Text vznikl v rámci národního programu výzkumu „Kulturní a sociální soudržnost v diferencované společnosti“, jehož hlavním řešitelem byl prof. J. Musil.

² Mgr. M. Šmídová, PhD., Ing. E. Kučerová, Mgr. E. Abramuszkinová Pavlíková, M.A., všechny Centrum pro sociální a ekonomické strategie, Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy, Praha. smidovamichaela@seznam.cz

³ O přístupech k pojmu sociální soudržnost více např. Musil, J. (2004). Současná pojetí sociální soudržnosti a Česká republika. s. 7–16. In Musil, J. a kol. Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii. Praha: CESES FSV UK.

⁴ Číslo projektu IJ 028/04-DP2, zadavatelem bylo Ministerstvo práce a sociálních věcí.

období (tj. 9 indikátorů a více + pokles obyvatel 1970–2004). Plocha takto nastaveného území byla v prvním případě (širší vnitřní periferie) 31,4 % území ČR a počet obyvatel necelých 980 tisíc (k začátku roku 2005), ve druhém případě (užší vnitřní periferie) byla plocha 16,7 % a přibližně 480 tisíc obyvatel (ke stejnému datu).

Tab. 1 – Indikátory pro určení periferních území

Nízký podíl obyvatel v e věku 0–24 let z celkového počtu obyvatel
Vysoký podíl obyvatel ve věku 60 let a více z celkového počtu obyvatel
Vysoký počet vdov na 100 žen ve věku 60 let a více
Vysoký podíl obyvatel ve věku 15 let a více se vzděláním neukončeným maturitou z celkového počtu obyvatel ve věku 15 let a více
Nízký počet obyvatel s VŠ vzděláním na 100 obyvatel ve věku 25 let a více
Nízký počet pracovních míst na 100 obyvatel ekonomicky aktivních a bydlících v obci
Vysoký podíl nezaměstnaných z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel bydlících v obci
Vysoký podíl pracovních míst v odvětvích zemědělství, lesnictví a rybolov z celkové počtu pracovních míst
Nízký podíl pracovních míst v odvětvích průmysl a stavebnictví z celkového počtu pracovních míst
Nízký podíl zaměstnavatelů a osob samostatně výdělečně činných z celkového počtu ekonomicky aktivních osob
Nízký podíl ekonomicky aktivních v tzv. terciárním sektoru z celkového počtu ekonomicky aktivních osob
Nízký podíl trvale obydlených bytů v domech postavených v období 1970–2001 z celkového počtu trvale obydlených bytů
Vysoký podíl neobydlených bytů z celkového počtu všech bytů
Vysoký počet bytů v rodinných domech obydlených přechodně nebo sloužících k rekreaci na 100 trvale obydlených bytů v rodinných domech
Nízký podíl trvale obydlených bytů s plynem v bytě z celkového počtu trvale obydlených bytů
Nízký podíl trvale obydlených bytů připojených na kanalizační síť z celkového počtu trvale obydlených bytů
Nízký podíl bytových domácností s osobním počítačem z celkového počtu bytových domácností

Zdroj: Musil, J., Müller, J. (2006) Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení. Studie CESES. Praha: CESES FSV UK.

Ve výsledku je příznačné, že vnitřními periferiemi jsou zejména oblasti hranic krajů, okrajové oblasti metropolitního území Prahy, Ostravy, Brna, nebo kolem menších regionálních center, a rovněž plati, že v Čechách je více periferiích území než na Moravě.

Na základě mapy (viz Obrázek 1), v níž jsou identifikované vnitřní periferie, jsme se rozhodli provést tři mikrosondy ve vybranych periferiích obcí. A současně s tím, jsme se tři obce, které patří k vnitřním periferiím, pokusili porovnat se třemi podobnými, jež k periferiímu území nepatří. Výběr obcí proběhl ve dvou krocích. Prvním krokem byla samotná identifikace vnitřní periferie v prostoru a teprve v druhém sledu mohl proběhnout výběr konkrétních obcí.

Z periferiích území, jsme tedy vybraly obce, které jsme chtěli zkoumat podrobněji a především „zblízka“. Hlavní důvod pro takové zkoumání byl následující. Přestože subregionální jednotky jsou relativně malé (především ve srovnání s již zmíněnými okresy nebo dokonce kraji), jednotlivé obce do nich zahrnuté se vzájemně mohou dost významně lišit. Pohled přímo na konkrétní obec (a přítomnost výzkumníka přímo v obci) umožní případně jinak nezachytitelné souvislosti poodkrýt a rovněž i formulovat taková témata, která prostřednictvím statistických dat nelze vůbec nebo jen okrajově zaregistrovat. Je zřejmé, že takovito přístup je vlastně pokusem o prolnutí či alespoň o kombinaci kvantitativního a kvalitativního přístupu. Náš výzkum byl koncipován jako sonda či jako příklad a na jeho základě slo v podstatě jen o otevření dalších témat či otázek spojených s vnitřními periferiemi a nikoliv o široce zobecnující závěry. Vnitřní periferie na jiném území totiž mohou „vypadat“ zase jinak, protože lze s dobrou pravděpodobností očekávat, že i podoba vnitřních periferií je spíše heterogenní a specifická pro různé lokality.

Výběr samotných obcí byl tedy primárně dan kritériem periferiosti a v druhé řadě dostupnosti pro realizaci výzkumu. Přislušnost k periferii byla v našem případě kombinována s příznanou osobní zainteresovaností (v tom nejlepší slova smyslu) výzkumníka. Zároveň měla být dodržena relativně dobrá možnost vzájemné srovnatelnosti všech tří vybranych obcí. Při přemýšlení o koncipování výzkumu, jsme také velmi brzy začaly uzavírat o doplnění periferiích obcí geograficky blízkými a obdobně velkými obcemi, které ale mezi vnitřní periferie nepatří. Typologický protiklad periferií obce, jsme se nakonec rozhodly zkoumat jen v základních ohledech či charakteristikách. Tento výzkum neperiferiích sousedů vybranych periferiích obcí byl pouze doplňkem, který mohl poukázat jen na nejobecnější odlišnosti či podobnosti. Mohl ale také naznačit, že mezi periferiími a neperiferiími obcemi nemusí být vždy zásadní rozdíly. A že pomyslná hranice mezi nimi může být skoro neviditelná.

Z různé hloubky analýzy, kterou jsme chtěly provést, vyplývaly také různé metody výzkumu periferní respektive neperiferní obce. Zatímco v periferních obcích, na něž byla soustředěna většina naší pozornosti, byl hlavní metodou polostrukturovaný rozhovor jak s oficiálními představiteli tak s obyvateli obce, pak u neperiferních obcí byly rozhovory provedeny jen s vybraným představitelem obce (starostou/starostkou). Kromě toho se samozřejmě využívalo studium dostupných dokumentů o vybraných obcích (např. kronik, internetových stránek obcí atd.)

Do výzkumu jsme nakonec zařadily malé obce (do 400 obyvatel), jež se nacházejí v různých částech České republiky. Na jižní Moravě jsou to periferní Kožušice (+ neperiferní Bohatě Málkovice), ve východních Čechách Otradov (+ Raná) a na Vysočině Vepříkov (+ Skuhrov). Z jejich rozdílné polohy vyplývají různé přírodní podmínky, jež jsou dané zejména nadmořskou výškou a do určité míry lze také hovořit o různých lokálních kulturách.⁷

I v dostupných statistických datech (tj. nejen podkladové tabulky, viz Tab. 2, ale i starší data o počtu obyvatel a podobě obcí z různých dostupných zdrojů), lze dedukovat i hlubší vývojové podobnosti. Ve všech zkoumaných obcích se tak evidentně opakují podobné historické proměny, jež jsou pravděpodobně typické pro celý český a moravský venkov v posledním století. Odráží se v nich procesy urbanizace a industrializace, poválečný vývoj po roce 1945 s následnou vynucenou kolektivizací a také koncentrováním zemědělské výroby. Léta normalizace (70. a 80. léta) jsou patrná například v souvislosti se změnami v administrativním členění obcí, které často mohly mít negativní účinky v podobě rušení škol nebo stěhování lidí mimo ne-střediskové obce atd.

Zmíněné změny je možné sledovat na demografických výkyvech ve 20. století. Ve svém souhrnu však demografické proměny vedou ke dvěma základním výsledkům. Prvním z nich je stárnutí obyvatel (tj. zvyšování podílu lidí ve věku nad 60 let). Druhým výsledkem je potom větší či menší úbytek obyvatel v „našich“ obcích. Od roku 1961 do roku 2005 je pokles počtu obyvatel nejvýraznější v Kožušicích (-67 %) a relativně nejmenší ve Vepříkově (-26 %). Pokud bychom v krátkosti porovnali periferní a neperiferní obce, u těch neperiferních je patrná přece jenom větší demografická dynamika. Ilustrovat toto tvrzení lze menším poklesem nebo dokonce stagnací počtu obyvatel zejména v posledních patnácti letech, ale také rela-

⁷ Rozsáhlejší text, který popisuje „příběhy“ obcí, viz Abramusziková Pavlíková, E., Kučerová, E., Šmídová, M. (2008) Periferie zblízka – studie tří periferních obcí a jejich sousedů. (Studie CESES). Praha: CESES FSV UK.

druhé. Pro periferní obce je rovněž typická vzdělanostní struktura s velmi nízkým podílem vysokoškolsky vzdělaných lidí.⁸

Všechny jmenované jevy spolu do značné míry souvisejí a tvoří jakýsi začarovaný kruh, v němž se příčiny a důsledky slévají v jedno. Pokud člověk nemá odpovídající vzdělání, jeho šance získat dobré zaměstnání je menší. Pokud je práce málo finančně ohodnocená, nevyplatí se z hlediska drahého dojíždění. Pokud autobus, případně vlak, z periferní obce jede v nevhodnou dobu, zaměstnanec nemá jinou možnost, než použít vlastní auto nebo se do práce vůbec nemůže dostat.

Vůbec problém s dopravní (ne)obslužností lze chápat jako „znamení doby“. V danou chvíli obyvatelé obcí nedostatek spojů řeší svépomocí především na úrovni rodiny, a většinou se tak s ním relativně dobře prakticky vyrovnávají. Přesto však pro ně je nedostatečná dopravní obslužnost problémem, který nesouvisí jen s prací ale rovněž školní docházkou, návštěvami u lékaře a nebo úřadů. Vyřešit ho uspokojivě stojí občany poměrně velké úsilí. Kraj a také obce samotné se této zodpovědnosti – s odkazem na finanční neudržitelnost (nerentabilnost) dopravy – víceméně vzdali. Jak dlouho může být taková situace udržitelná? Je opravdu nerentabilnost a finanční náročnost ospravedlnitelným důvodem pro vytváření míst, jež jsou „na okraji“?

Právě statistická data, ze kterých vychází kritéria pro určení (ne)perifernosti, se soustředí už ze své podstaty na zachycení infrastruktury obcí (jako jsou např. kanalizace, plynofikace, vodovody atd.). A především infrastruktura a její zkvalitnění je nahlížena většinou zodpovědných lidí, včetně představitelů obcí, jako způsob jak lze zatraktivnit obec jako takovou a také výrazně zlepšit život obyvatel. I pro malé obce sice existují po roce 1990 a zejména po vstupu do EU způsoby, jak získat finanční zdroje, které by umožnily některé projekty na zlepšení infrastruktury obce uskutečnit. Je ovšem do značné míry příznačné, že zastupitelé obcí považují většinu takových zdrojů za nedostupnou, protože je s nimi spojena náročná a drahá administrativa a případné získání prostředků s sebou nese (až příliš) velkou zodpovědnost. Do takto velkých projektů se proto raději nepouštějí.

Určitým řešením by v tomto ohledu mohlo být vytváření mikroregionů jako sdružení blízkých obcí. Každá ze sledovaných obcí patřila v době výzkumu do nějakého mikroregionu, ale sledované periferní obce nejsou z těch, které by v nich hrály skutečně aktivní roli, dokonce spíše považují

⁸ Vysokoškolsky vzdělaní lidé v daném místě nezůstávají, odcházejí do větších center, kde jejich vzdělání může být mnohem lépe oceněno. (pozn. aut.)

⁹ Představitelé Vepříkova i Kozušic se k členství v mikroregionu vyjadřují chladně, pouze Otradov jako člen mikroregionu Hlinsko participoval na založení společených Technických služeb, které zabezpečují nakládání s odpady (tentó projekt byl financován z PHARE). (Abramuszkinová-Pavlíková, Kučerová, Smidová 2008)

Na společenský život v obci je kromě spolků nejvíce napojena škola. Ta je v případě malých obcí nejen „obyčejnou“ vzdělávací institucí, ale zejména hraje roli důležitého centra veřejného života. Snaha o udržení školy je zmiňována představiteli obcí jako výrazná priorita. Její existence v obci může být i důvodem proč v obci zůstat nebo se do ní přistěhovat. Současně kolemné školy často vzniká aktivita, na jejímž základě se pořádají nejrůznější sportovní akce. Na nich se setkávají nejen rodiče žáků, ale i ostatní obyvatelé obce. Fungující škola tak může podporovat komunitu

v Kozušicích nebo pálení čarodějnic ve Vepříkove.

Společenské akce, ať už jde o hasičské soutěže v případě Otradova, „ostatky“ to stále hasiči a případně myslivci, kteří organizují několikrát do roka větší úrčité považovat zejména období první Československé republiky), ale jsou nich tak i neperiferních obcích, je „zlata doba“ spolků dávno pryč (za tu se dá rem nebo mysliveckým sdružením. Je sice zřejmé, že jak v případě perifer-sdružení či spolků. Ty jsou zde reprezentovány především hasičským sbor- V obcích, které jsme sledovali, tradičně a dlouhodobě působí několik

udrzuje a rozvíjí vzájemnou soudržnost a pospolitost.

Ize říci, že je to právě aktivita jednotlivců a sdružení, která v daných obcích živých nebo dosud fungujících spolicích/sdruženích. S velkou mírou jistoty či znovuoobnovení nebo vytváření tradic stojí jednoduše spíše na jednot-spolužití v obci. Podpora pospolitosti, soudržnosti, identity, obecních aktivit jekem v tomto ohledu byla v obcích zejména plynofkace) a ne na zlepšení o projekty, je orientována spíše na zlepšení infrastruktury (největším pro-Celkově se zdá, že většína zamýšlených i uskutečněných dotací či žádosti teli obcí a jejich obyvateli.

Podnikání nedůvěřují a tak často existuje rozpor mezi oficiálními představi-periferii relativně vhodná. Je ale faktem, že obyvatelé obcí těmto druhům nich nebo větřných elektráren. V tomto případě může být pozice na vnitřní financí, které pocházejí od komerčních firem zabývajících se instalací sluneč- Starostové periferních obcí se také setkávají s alternativními zdroji

anebo klíčových aktérů rozvoje obce.

Pokud ano, tak jsou vázane na lidský a sociální kapitál představitelů obce, souvislosti hovořit o zatím nevyužitých příležitostech periferních obcí? mnoho rozdílných zájmů a větší obce v nich mají větší slovo. Můžeme v této „našich“ periferních obcí se v jednotlivých mikroregionech střetává příliš své členství v nich za nepřítis přínosné? Z úzkého pohledu představitelů

obcí a posilovat vzájemné „obecní“ vztahy. Je příznačné, že ani jedna z periferních obcí nemá v současné době školu, i když tradičně na jejich území byla. Naprosto shodně o školu všechny tři periferní obce přišly v 70. letech 20. století, evidentně na základě administrativních rozhodnutí souvisejících se zavedením střediskových obcí. Místo nich sice nejprve zůstaly mateřské školy, ale ty zase nevydržely tlak na konci 90. let., kdy se nedokázaly vypořádat s nedostatkem dětí a také konkurencí lépe vybavených školek v jiných obcích.¹⁰

Pro život v obci jsou ale nesmírně důležitá také místa, kde se lidé pravidelně vzájemně setkávají, mluví spolu, předávají si informace nejrůznějšího rázu, poznávají se. Takovými místy v malých obcích bývají zejména hospody, obchody a kostely. I v tomto případě jsou rozdíly mezi periferními a neperiferními obcemi viditelné. U neperiferních obcí je přece jenom patrná jejich větší rozmanitost.

V případě obchodu ve vybraných obcích podniká tradiční COOP – Jednota, která bezesporu těží ještě z doby před rokem 1989. Nabízí sice v zásadě jen základní zboží, a to v omezených otevíracích hodinách, ale na běžné nákupy je to pro občany relativně dostačující. I na venkově se totiž lidé přizpůsobili nakupování ve větších supermarketech v blízkých větších centrech (Brankovice, Chotěboř nebo Hlinsko v Čechách).

Pohostinství se udržují (nebo do nedávné doby udržovalo – v případě Kožušic) stále v provozu. Tradice, že v každé pořádné vesnici musí být hospoda, je stále ještě silná, její nepřítomnost pak jako by naznačovala určitou rezignaci obyvatel.

Zdá se, že ještě problematičtější je situace, která vyplývá z působení církve v daných periferních obcích. Přestože všechny tři patří do regionů (jižní Morava, Vysočina a východní Čechy směrem na Moravu), kde se lidé častěji hlásí k náboženskému vyznání, náboženský život téměř upadl. Vepříkov a Kožušice na svém území mají jen kaple a tak praktikující věřící dojíždějí jinam. V Otradově se sice kostel nachází, ale mše se zde koná jednou za 14 dní. Církev v případě těchto obcí v podstatě rezignovala (z nejrůznějších pragmatických důvodů) na aktivní práci s místními věřícími a jen málokterí z nich jsou ochotni pravidelně navštěvovat svatostánky jinde. Jak ukazují zkušenosti z neperiferních obcí, dobrý farář může být člověkem, kolem nějž se mohou odehrávat nejen čistě náboženské aktivity, ale rovněž může svou autoritou podpořit jiné čistě „světské“ události (v Rané například spolupracuje se školou, ve Skuhrově vybrali 600 tisíc Kč od farníků na opravu kostela).

¹⁰ Ve dvou ze třech neperiferních obcí jsou stále školy (1.–4. stupěň) v provozu a představitelé obcí je chtějí za každou cenu udržet. (pozn. aut.)

okrají. Jsou z hlediska perifernosti spíše „průměrné“, což bylo patrné i při

Zádná z vybraných periferních obcí nepatří k periferiím na úplném

samořnou obec a také pro její vnitřní sociální soudržnost.

dají naše sondy, může působit jako negativní či naopak pozitivní impuls pro
torem pro úspěšný rozvoj obce. Nicméně jejich (ne)prítomnost, jak vypovi-
vatele), je však otázkou, zda jejich kvalita může být dostatečně silným fak-
(v místním prostředí především obecní zastupitelé, ale rovněž aktivní oby-

Kozhodující okolnosti při dalším vývoji obcí může být tak kvalita elit
tuální rozvoj obcí spíše méně pravděpodobný.

ky mi změnami a pak také s finanční zátěží. V tomto smyslu se zda být even-

se jen neradí pouštějí do činnosti, které jsou jednak spojeny s nějakými vel-

zervativismus a uzavřenost. Jak samotní obyvatelé, tak představitelé obce

Všechy tři sledované periferie obce vhodné charakterizuje jistý kon-

vyhody s tím související.

pozice periferie. Snází se přirozeně řešit svou zivovní situaci a problémy či

ferních územích se většinou nezamýšlejí nad tím, zda a jak moc je jejich

nalezat pozitivní přístup a využívat výhod své pozice. Lidé, kteří žijí v peri-

perifernosti, znevýhodňují a na straně druhé si i v této pozici lidé dokáží

Da se tedy říci, že na jedné straně je pozice „na konci světa“, tedy vědomí

domnívají, že na vesnici je klid, lepší mezilidské vztahy a větší bezpečnost.

chalupáře z města, kteří se v periferních obcích vyskytují) a stále ještě se

žijí v tom, co se často nazývá pěkné zivovní prostředí (a to je také to, co láká

nosti odešli ze svých obcí. Zatím však zůstávají. Uvědomují si totiž i to, že

starší. Jsou soběstačnější. Dovedou si představit i to, že by za určitých okol-

vnímají, co se děje kolem, ale zároveň se s tím vyrovnávají lépe než generace

ních blízkých zaměstnavatelů. Mladší obyvatelé periferních obcí kriticky

nebo drastické omezení dopravní obslužnosti, ale i konec některých tradic-

může mít i své „reálné“ dopady. Těmi mohou být například mizení škol

z větší části typický generacní postoj, který ale v případě periferních obcí,

tivně: zda se jim, že vše upadá, že nic není, jak bylo dříve. To je samozřejmě

tický. Zejména starší lidé vnímají vývoj v jednotlivých obcích spíše nega-

kazdeho dalšího konkrétního postoje, který může být, a také často je, kri-

důvěrně známé místo. Takové názory tvoří jakýsi pozitivní „background“

v dané lokalitě v podstatě rádi. Mají tu své kořeny, rodinu, je to pro ně

jejich kořeny jsou spíše v jejich původních domovech). Obyvatelé obcí žijí

střednictvím sňatku (určitá odtazítost patří zejména pro přistěhované ženy,

ne vyhradně – to patří zejména pro obyvatelé, kteří se do obcí dostali pro-

jak už bylo řečeno výše, založená velmi často na místním patriotismu, byt

Jak ale vidí svůj život v obci její obyvatelé? Sebereflexe obyvatel je,

samotných návštěvách v „našich“ obcích.¹¹ Jejich vzhled na první pohled neindikoval výrazné problémy. Otevírá se tím i další otázka. Kde může ležet vlastně „hranice“ mezi periferní obcí a jejím neperiferním sousedem (samozřejmě, pokud budeme periferie vnímat v rámci naší definice a kritérií, která jsme použily)? Lze pravděpodobně hovořit o obecných trendech spojených s venkovem jako takovým, ale naše sonda a vůbec přístup „zblízka“ naznačuje, že každá obec je také do značné míry specifický případ, a že periferní obce mají vlastní mozaiku důvodů, proč je situace v nich taková, jaká je.

Periferní obce, v nichž jsme prováděly výzkum, jsou zatím „jen“ omezeny bariérami menšího pohodlí, větší vzdáleností od mnoha důležitých služeb, malou atraktivitou pro příchod nebo udržení mladých lidí v obci a zmiňovanou konzervací stavu. Nehrozí jim bezprostřední zánik. Život v nich tak také znamená (alespoň v našich případech) pěkné, zdravější a bezpečné životní prostředí, klid, a snad i lepší mezilidské vztahy než ve městě. Je to naděje do budoucna?

Literatura

- Abramusziková Pavlíková, E., Kučerová, E., Šmídová, M. (2008). *Periferie zblízka – studie tří periferních obcí a jejich sousedů*. (Studie CESES). Praha: CESES FSV UK.
- Musil, J. Muller, J. (2006). *Vnitřní periferie České republiky, sociální soudržnost a sociální vyloučení*. (Studie CESES). Praha: CESES FSV UK.
- Musil, J. (2004). Současná pojetí sociální soudržnosti a Česká republika. s. 7–16. In Musil, J. a kol. *Pojetí sociální soudržnosti v soudobé sociologii a politologii*. Praha: CESES FSV UK.
- Novotná, M. (ed.) (2005). *Problémy periferních oblastí*. Praha: Přírodovědecká fakulta UK.

Summary

In this article, we have tried to present the theme of inner peripheries in the Czech Republic using studies of three small villages. In our approach, inner peripheries are defined as socially and economically disadvantaged localities. The criteria for the identification of inner peripheries include selected statistical data (17 indicators from the 2001 Population and Housing Census and changes in population between 1970 and 2004). On the basis

¹¹ Bezesporu by bylo zajímavé opakovat podobný výzkum v obcích, jež patří z hlediska perifernosti k těm nejvíce ohroženým. (pozn. aut.)

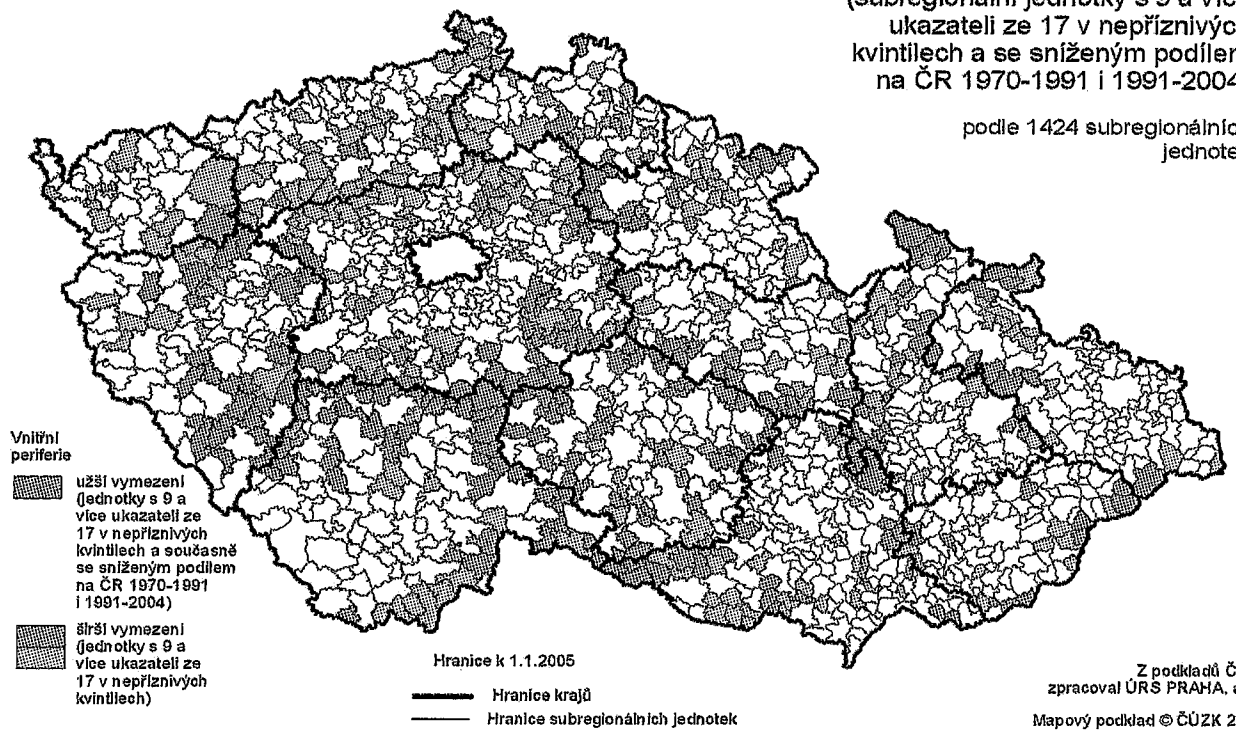
of these criteria, inner peripheries were identified as being typically located near regional borders and on the margins of large cities. Studies of specific peripheral villages were undertaken in order to attempt to shed light on this issue from up close (i.e. qualitative research) and to illustrate deeper connections not visible in the statistical data. In particular, peripheral villages tend to be characterized by similar demographics (an aging and declining population) and history (urbanization, collectivization, changes in regional and local autonomy, etc.). We may assume that peripheral villages are home to problems associated with the quality and accessibility of work and services and also with a strong level of conservatism (i.e. lack of enterprise) among local politicians. The study has also shown that the (non)existence of schools, active civic associations and individuals can positively or negatively affect social life in villages.

ally located
s of specific
light on this
leeper con-
tral villages
d declining
in regional
es are home
rk and ser-
enterprise)
existence of
negatively

Prilohy:
Obrázek 1

Vnitřní periferie v užším a širším vymezení 2005
(subregionální jednotky s 9 a více ukazateli ze 17 v nepříznivých kvintilech a se sníženým podílem na ČR 1970-1991 i 1991-2004)

podle 1424 subregionálních jednotek

Z podkladů ČSÚ
zpracoval ÚRS PRAHA, a.s.
Mapový podklad © ČÚZK 2003

Okres	Subregionální jednotka	Obec	Počet obyvatel				Index vývoje		Migr. saldo na 1000 obyvatel sř. stavu prům. ročně		
			1961	1991	2001	1. l. 2005	1970 až 1991	1991 až 2004	1991 až 1995	1996 až 2000	2001 až 2004
Chrudim	Krouna	Krouna	2144	1407	1370	1350	75,5	95,9	- 1,99	3,30	2,76
Chrudim	Krouna	Otradov	427	317	322	294	80,9	92,7	-	- 0,64	-20,26
Chrudim	Krouna	Svatouch	1137	926	899	889	86,6	96,0	- 2,20	3,37	- 7,82
Havlčkův Brod	Uhelná Příbram	Uhelná Příbram	860	613	519	522	78,2	85,2	-10,68	- 5,19	8,65
Havlčkův Brod	Uhelná Příbram	Borek	296	136	143	141	56,2	103,7	-10,34	13,45	1,75
Havlčkův Brod	Uhelná Příbram	Vepřkov	491	391	375	365	88,1	93,4	-12,67	0,55	- 3,35
Vyškov	Brankovice	Brankovice	1001			903	103,3	97,4	- 1,90	6,43	- 8,24
Vyškov	Brankovice	Dobročkovice	426			204	63,2	91,9	4,66	0,00	- 2,34
Vyškov	Brankovice	Chvalkovice	487			258	66,1	91,8	-26,57	-19,83	21,23
Vyškov	Brankovice	Kožušice	319			104	49,8	77,0	-16,16	-14,63	14,15
Vyškov	Brankovice	Malínky	222			143	67,1	97,3	- 7,09	21,49	5,15
Vyškov	Brankovice	Nemochovice	489			292	63,2	103,5	3,43	8,79	1,75

Tab. 2 - Vybrané periferní obce a celé subregionální jednotky, do kterých patří

Podíl obyvatel 2001 ve věku	Počet obyvatel 2001 ve věku	Počet obyvatel 2001 ve věku	Míra nezaměstnanosti (počet obyvatel s nízkou zaměstnaností na 100 ek. akt.)

Vyškov	Brankovice	Kožušice	487		258	66,1	91,8	-26,57	-19,83	21,23
Vyškov	Brankovice	Malínky	222		143	67,1	97,3	- 7,09	21,49	5,15
Vyškov	Brankovice	Nemochovice	489		292	63,2	103,5	3,43	8,79	1,75

jednotky, do kterých

	Subregionální jednotka	Okres	Podíl obyvatel 2001 ve věku				Počet prac. míst na 100 ek. akt. zam. 2001	Míra nezaměstnanosti (počet nezaměstnaných na 100 ek. akt.)			
			do 24 let	60 let a více	1991	2001		SLDB 2001	říjen 2002	prosinec 2004	duben 2005
Chrudim	Krouna	Krouna	33,4	21,4	67,7	61,5	61,8	5,38	5,73	9,69	8,46
Chrudim	Krouna	Otradov	33,9	20,8	64,7	64,9	42,3	8,39	8,70	14,19	11,61
Chrudim	Krouna	Svratouch	33,4	20,2	66,4	63,6	57,1	7,18	7,32	9,26	6,02
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Uhelná Příbram	29,5	27,4	60,4	60,3	31,5	8,14	8,93	10,41	9,95
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Borek	30,1	28,0	50,7	54,5	64,0	3,85	5,66	13,46	5,77
Havlíčkův Brod	Uhelná Příbram	Vepříkov	32,8	21,3	58,3	60,8	28,1	4,47	5,06	7,26	8,38
Vyškov	Brankovice	Brankovice	36,0	14,5	46,2	50,1	51,4	10,83	11,85	9,55	10,19
Vyškov	Brankovice	Dobročkovice	34,3	22,4	33,3	54,8	38,7	24,39	30,43	23,17	19,51
Vyškov	Brankovice	Chvalkovice	24,6	29,1	55,9	56,6	64,0	13,79	8,40	19,83	16,38
Vyškov	Brankovice	Kožušice	22,6	34,9	63,0	60,4	93,5	20,51	26,83	30,77	30,77
Vyškov	Brankovice	Malínky	29,6	23,2	48,3	49,3	36,4	16,67	21,54	21,21	15,15
Vyškov	Brankovice	Nemochovice	29,2	26,8	54,3	54,0	37,5	20,00	6,90	12,31	9,23